

وزارت جهاد کشاورزی

سازمان دامپزشکی کشور

Iran veterinary organization

جمهوری اسلامی ایران

ضوابط و شیوه پیشگیری بیماری

ویروسی RSIVD

The Rules and Procedures on:
Prevention Measures of Red Sea Bream
Iridoviral Disease

آدرس: تهران، خیابان ولیعصر، دوراهی یوسف آباد، ابتدای خیابان

سیدجمال الدین اسدآبادی، ساختمان سازمان دامپزشکی کشور

تلفن: ۸۸۹۵۳۴۰۰-۳

دورنویس: ۸۸۹۵۷۲۵۲

وبگاه: [https:// ivo.ir](https://ivo.ir)

April 2025

مقررات ملی دامپزشکی

فروردین ماه ۱۴۰۴

سازمان دامپزشکی کشور

شناسنامه

عنوان فارسی: ضوابط و شیوه پیشگیری و کنترل بیماری ویروسی RSIVD		عنوان انگلیسی: The Rules and Procedures on: Prevention Measures of Red Sea Bream Iridoviral Disease
تاریخ شروع برنامه: اول فروردین ۱۴۰۴		
کد:		

شماره و تاریخ ویرایش:	فروردین سال ۱۴۰۴
شرح مختصر تغییرات:	به روز رسانی مطالب علمی

استناد قانونی:	۱- قانون سازمان دامپزشکی کشور مصوب سال ۱۳۵۰. ۲- آئین نامه مبارزه با بیماری های دامی و جلوگیری از سرایت و انتشار آنها به شماره ۱۲۸۱۰۲ / ت ۴۵۹۴۹ هـ در مورخ ۱۳۹۱/۰۶/۲۹ (مصوب هیئت محترم وزیران).
متن مستند قانونی:	۱- سازمان موظف است ضمن اطلاع رسانی فهرست عمومی بیماری های دامی، سیاست مبارزه با هر یک از بیماری های دامی را با توجه به وضعیت آن بیماری در کشور و ضوابط و مقررات سازمان جهانی بهداشت حیوانات، به صورت سالیانه تعیین، اعلام و اجرا نماید.

تدوین کننده:	دفتر بهداشت و مدیریت بیماریهای آبزیان
تصویب کننده:	شورای معاونین سازمان دامپزشکی کشور - جلسه مورخ

فهرست

عنوان	صفحه
دیباچه	۱
هدف	۱
واژه ها و اصطلاحات	۱
دامنه کاربرد	۲
مسئولیت اجرا	۲
استناد قانونی	۲
ساختار اداری	۳
مراحل و ضوابط اجرایی	۳
ارزیابی و نظارت	۸

دیباچه

« ضوابط و شیوه پیشگیری بیماری ویروسی RSIVD » پس از به روز رسانی، در فروردین ماه سال ۱۴۰۴ توسط دفتر بهداشت و مدیریت بیماریهای آبزیان پیشنهاد و در جلسه شورای معاونین سازمان سازمان دامپزشکی کشور در تاریخ به تصویب رسید.

ماده ۱- هدف

- پیشگیری از بروز و کنترل وقوع بیماری اخطارکردنی RSIVD
- شناسایی مراکز تکثیر و مزارع پرورش آلوده RSIVD

ماده ۲- واژه ها و اصطلاحات

در این دستورالعمل واژه ها و اصطلاحات با تعاریف زیر به کار می رود:

الف- سازمان: سازمان دامپزشکی کشور

ب- قرنطینه: مجموعه ای استاندارد از روش های اجرایی که جهت جلوگیری از انتقال عوامل بیماریزا یا بیماریها به داخل جمعیت آبی در مراکز تکثیر و پرورش آبزیان اعمال می گردد.

پ- مرکز قرنطینه: مرکزی که دارای شرایط اختصاصی جهت نگهداری آبی وارد شده به آن جهت سپری شدن زمان مقرر بدون احتمال فرار و انتقال هر گونه عامل بیماریزا از جمعیت وارد شده به سایر آبزیان را دارا باشد.

ت- مرکز تکثیر: مرکز تکثیر جایگاهی است که مبادرت به نگهداری ماهیان مولد و پیش مولد به منظور تولید تخم و بچه ماهی می نماید.

ج- ماهی مولد: به ماهیانی اطلاق می شود که به رسیدگی جنسی رسیده و آماده تولید سلول های جنسی هستند.

ح- بیماری: بیماری RSIVD

خ- مزرعه آلوده: مزرعه ای که با علائم بالینی، کالبدگشایی و آزمایشگاهی وجود بیماری در آن تأیید شده است.

د- آیش^۱: مدت زمان بین تخلیه یا امحاء و خشک کردن و ضدعفونی کامل مزرعه/ مرکز آلوده تا ورود مجدد بچه ماهی جهت پرورش که حداقل یک ماه میباشد.

ذ - مراقبت^۲: بررسی مداوم و سیستماتیک بر روی یک جمعیت آبرزی هدف به منظور ردیابی وقوع بیماری با اهداف کنترلی که ممکن است نیازمند نمونه برداریهایی برای آزمایش کردن نیز باشد.

د - مراقبت فعال^۳: مراقبتی که به صورت هدفمند بر یک بیماری یا عفونت اختصاصی صورت می گیرد. این مراقبت عمدتاً بر جمعیت سالم یا به ظاهر سالم و جهت ردیابی بیماریهای اگزوتیک صورت می گیرد.

ه- مراقبت غیرفعال^۴: جمع آوری منفعل داده ها شامل گزارش موارد بالینی یا تحت بالینی مشکوک و گزارشات آزمایشگاهی توسط متخصصین، کلینیسین ها، پرورش دهندگان و سایر افراد به صلاحدید خودشان به مسئولین بهداشت و سلامت است.

ماده ۳- دامنه کاربرد

این مقررات برای تشخیص به موقع عامل بیماری به منظور پیشگیری از رخداد و شیوع گسترده آن در مراکز تکثیر و پرورش ماهیان دریایی و نیز شناسایی مولدین حامل بیماری و حذف آنها از چرخه تولید و تکثیر و جایگزینی آنها با گونه های سالم و غیر حامل عامل پاتوژن با همکاری ارگانهای ذیربط می باشد.

ماده ۴- مسئولیت اجرا

۴-۱- دفتر بهداشت و مدیریت بیماریهای آبریان مسئول سیاست گذاری و برنامه ریزی برای اجرا و نیز نظارت بر حسن اجرای این مقررات در استانها می باشد.

۴-۲- اداره کل دامپزشکی استان مسئول اجرا و نیز نظارت بر حسن اجرای این مقررات در سطح استان می باشد.

۴-۳- اداره دامپزشکی شهرستان مسئول انجام عملیات می باشد.

ماده ۵- استناد قانونی

۵-۱- قانون سازمان دامپزشکی کشور مصوب سال ۱۳۵۰.

۵-۲- آئین نامه مبارزه با بیماریهای دامی و جلوگیری از سرایت و انتشار آنها به شماره ۱۲۸۱۰۲/ت ۴۵۹۴۹ ه در مورخ ۱۳۹۱/۰۶/۲۹ (مصوب هیئت محترم وزیران).

ماده ۶- ساختار اداری

کمیته فنی اداره کل دامپزشکی استان با ترکیب زیر تشکیل می شود:

۱-۶- مدیر کل دامپزشکی استان (رئیس کمیته)

۲-۶- معاون سلامت (دبیر کمیته)

۳-۶- رئیس اداره بهداشت و مدیریت بیماری های آبریان

۴-۶- رئیس / روسای اداره نظارت بر بهداشت عمومی و مواد غذایی / قرنطینه

۵-۶- رئیس اداره تشخیص و درمان

۶-۶- رئیس آزمایشگاه اداره کل

تبصره ۱- جلسات کمیته فنی با حضور حداقل ۵ نفر از اعضا که رئیس کمیته جزو آنان باشد، رسمیت می یابد و مصوبات آن با رأی اکثریت مطلق عده حاضران معتبر است.

تبصره ۲- حضور شخص مدیر کل و معاون سلامت اداره کل دامپزشکی استان در تمام جلسات الزامی می باشد و تعیین نماینده ایشان برای حضور در جلسات کمیته فنی مجاز نیست.

تبصره ۳- رئیس کمیته می تواند در صورت نیاز، از سایر کارشناسان اداره کل و نیز صاحب نظران، نخبگان و اعضای هیات علمی دانشگاه ها و موسسات تحقیقاتی استان برای شرکت در جلسه حسب موضوع مورد بررسی (بدون حق رأی) دعوت نماید.

ماده ۷- مراحل و ضوابط اجرایی

با توجه به اینکه بیماری RSIVD اگزوتیک می باشد، اداره کل دامپزشکی استان موظف است با بهره گیری از عملیات ریشه کنی بیماری، از آن پیشگیری می نماید. اداره کل دامپزشکی استان موظف است عملیات اجرایی را در قالب مراقبت فعال و مراقبت غیرفعال انجام دهد.

۱-۷- محدوده عملیات

۱-۷-۱- گونه های هدف شامل ماهیان دریایی جنوب (هامور، شانک، صبیتی و ...)، گونه های وارداتی به منظور پرورش در قفس در آبهای ساحلی جنوب (سی باس آسیایی، سی باس اروپایی، سی بریم) و ماهی سوف است.

۷-۱-۲- مراکز تکثیر ماهیان دریایی و بازسازی ذخایر و مزارع پرورش ماهیان دریایی تحت مراقبت قرار گیرند.

۷-۲- تعداد نمونه

در مراقبت فعال، تعداد نمونه برداری در سال و تعداد نمونه اخذ شده در هر بار نمونه برداری به شرح جدول شماره ۱ می باشد.

جدول شماره ۱- تعداد نمونه برداری در سال و تعداد نمونه اخذ شده در هر بار نمونه برداری

نوع مرکز	بیماری هدف	تعداد نمونه برداری در سال		بازدید اول		بازدید دوم	
		تعداد نمونه برداری در سال		مولد	تعداد	لارو یا بچه ماهی	تعداد نمونه
ماهی سوف	*	مزارع تکثیر ۲ بار در سال مزارع پرورش یکبار در سال		*	۳۰	*	۳۰
ماهیان خلیج فارس (بومی)	*	مزارع تکثیر ۲ بار در سال مزارع پرورش یکبار در سال		*	۳۰	*	۳۰
ماهیان خلیج فارس (وارداتی)	*	مراقبت دوره قرنطینه				*	۶۰

تبصره ۱- برنامه مراقبت غیرفعال در کلیه مراکز تکثیر و پرورش ماهیان دریایی بر اساس دریافت گزارش از ذی نفعان، دامپزشکان بخش خصوصی و ... مبنی بر مشاهده علائم بالینی و یا تلفات و همچنین آزمایشگاههای بخش دولتی و خصوصی و آموزشی- تحقیقاتی مبنی بر جداسازی عوامل بیماریزا می باشد، انجام می شود. از ۱۰ عدد ماهی که دارای علائم بی حالی، پتشی در آبشش ها و بزرگ شدن طحال می باشند و دارای شنای غیرفعال بوده و کم خونی، افزایش تعداد و اختلال تنفسی مشهود است، نمونه های لازم اخذ می گردد.

۷-۳- نوع و اندازه نمونه

۷-۳-۱- در لاروها و بچه ماهیان با طول کمتر از یک سانتی متر، کل ماهی بعد از جداسازی کیسه زرده، در ماهیان ۴-۶ سانتی متر تمامی احشا و کلیه و در ماهیان بزرگتر، از طحال و کلیه نمونه برداری و در محلول نگهدارنده به مقدار ۵ گرم و به نسبت ۱ به ۵ در (الکل ۸۰ تا ۱۰۰ درجه) قرار داده و در اسرع وقت به آزمایشگاه ارسال می شود.

۷-۴- آماده سازی نمونه ها

۷-۴-۱- پس از اخذ تعداد نمونه لازم جهت انجام آزمایشات تشخیصی، نمونه ها آماده سازی گردند.

۷-۴-۲- نمونه های اخذ شده از حداکثر ۵ قطعه ماهی در یک ظرف ادغام^۵ و ارسال شود.

۷-۴-۳- به منظور انجام آزمایشات هیستوپاتولوژی از طحال و کلیه به حجم یک سانتیمتر مکعب بایستی به نسبت ۱ به ۱۰ در محلول ۱۰٪ فرمالین بافر شده قرار گرفته و ارسال شود.

۷-۵- روش ارسال نمونه

۷-۵-۱- نمونه ها در مجاورت یخ و با حفظ زنجیره سرد به مرکز ملی تشخیص و آزمایشگاههای معین استانی (بوشهر و هرمزگان) ارسال گردد.

۷-۶- روش تشخیص

۷-۶-۱- در ابتدا بازبینی ظاهری ماهی صورت گرفته و سطح بدن ماهی و آبشش ها از نظر وجود جراحات جلدی، انگل های ماکروسکوپی و میکروسکوپی مورد آزمایش قرار گیرند.

۷-۶-۲- عضلات، دستگاه گوارش و اندامهای داخلی بایستی از نظر وجود انگل های ماکروسکوپی و میکروسکوپی مورد بازبینی قرار گیرند.

۷-۶-۳- روش آزمایشگاهی مورد استفاده PCR است.

۷-۷- مورد مشکوک بیماری

مورد مشکوک به بیماری RSIVD با مشاهده حداقل یکی از موارد ذیل تعریف می شود:

۷-۷-۱- حضور علائم بالینی مشخص و تأیید سلولهای غیرطبیعی بزرگ شده در مقاطع بافتی و یا Stamp smear

۷-۷-۲- حضور علائم بالینی مشخص و تأیید حضور ویریون بوسیله میکروسکوپ الکترونی

۷-۷-۳- جداسازی ویروس در محیط کشت و مشاهده CPE

۷-۷-۴- مثبت بودن نتیجه IFAT بر روی لام

۷-۸- مورد قطعی بیماری

بیماری RSIVD در صورتی تأیید می شود که علاوه بر موارد قبلی، یک یا بیش از یکی از موارد ذیل نیز مشاهده شود.

۷-۸-۱- جداسازی ویروس در محیط کشت و مشاهده CPE خاص و نتیجه مثبت IFAT با استفاده از محیط کشت آلوده.

۷-۸-۲- جداسازی ویروس در محیط کشت و مشاهده CPE خاص و نتیجه مثبت PCR بر روی DNA استخراج شده از ویروس جدا شده.

۷-۸-۳- مثبت بودن نتیجه PCR بر روی DNA استخراج شده از اندام های درگیر.

۷-۸-۴- مشاهده سلولهای غیرطبیعی بزرگ در IFAT.

۷-۸-۵- انتقال ماهی زنده از مزرعه آلوده به مزرعه دیگر.

۷-۸-۶- وجود ارتباطات اپیدمیولوژیکی مختلف بین یک مزرعه آلوده و یک مزرعه دوم

۷-۸-۷- تشخیص آنتی بادی فعال

۷-۹- اقدامات بعد از تشخیص قطعی

۷-۹-۱- به دنبال حصول نتیجه مثبت آزمایش برنامه مراقبت و یا گزارش و مشاهده علایم بالینی و تلفات، قرنطینه موقت برقرار

گردیده و نمونه برداری لازم جهت آزمایشات تأییدی صورت گیرد.

۷-۹-۲- چنانچه نتیجه آزمایشات تأییدی مثبت باشد، عملیات قرنطینه سازی پایدار تا زمان حذف بیماری اجرا گردد.

۳-۹-۷- ضرورت برقراری دوره آیش گذاری^۶ و مدت زمان آن پس از عملیات ریشه کنی در مراکز تکثیر و پرورش حداقل یک ماه و در سایت های پرورش در قفس حداقل دو ماه است.

۷-۱۰- رعایت مقررات بهداشتی و قرنطینه ای

اداره کل دامپزشکی استان موظف است مقررات بهداشتی و ضوابط قرنطینه ای شامل موارد زیر را جهت اطلاع، به صاحب یا متصدی مراکز تکثیر و پرورش ماهیان دریایی واقع در استان اعلام نماید:

۱-۱۰-۷- تأمین بچه ماهی مورد نیاز از مراکز مجاز با اخذ تأییدیه و مجوز حمل بهداشتی دامپزشکی

۲-۱۰-۷- تأمین مواد ضدعفونی کننده مناسب جهت ضدعفونی تور، ابزارآلات و ...

۳-۱۰-۷- جلوگیری از تردد کارگران مزرعه به سایر مزارع

۴-۱۰-۷- مدیریت زمان پرورش با توجه به شرایط آب و هوایی منطقه بر اساس الزامات بهداشتی ابلاغی

۵-۱۰-۷- رعایت تراکم ذخیره سازی

۶-۱۰-۷- کنترل و ثبت هر نوع ورود و خروج افراد، خودرو، تجهیزات و... به مرکز / مزرعه

۷-۱۰-۷- جمع آوری روزانه تلفات و امحاء بهداشتی آنها در مکان مناسب

۸-۱۰-۷- اعلام فوری بروز هر گونه تلفات و علائم مشکوک به نزدیکترین اداره دامپزشکی

۹-۱۰-۷- به کارگیری و فعال سازی حوضچه های ضدعفونی نفر/خودرو در مبادی ورودی مرکز / مزرعه

۱۰-۱۰-۷- ثبت اطلاعات ورود و خروج آبزی، نمونه برداری جهت اجرای برنامه مراقبت، تلفات و گزارش بیماری در سامانه پایش

و مراقبت بیماری های آبزیان توسط مسئول فنی بهداشتی

۱۱-۱۰-۷- معدوم نمودن / صید اضطراری و برقراری شرایط قرنطینه ای در مرکز / مزرعه بلافاصله پس از ردیابی ویروس عامل

بیماری

۱۲-۱۰-۷- شرکت دادن کلیه مسئولین فنی بهداشتی مزارع در دوره های آموزشی مربوط و اخذ گواهی لازم از اداره

۷-۱۱- اقدامات بهداشتی قبل از بازدید از مرکز/ مزرعه

۷-۱۱-۱- حداقل ۴۸ ساعت پیش از بازدید از مراکز تکثیر ماهیان دریایی، هیچ بازدید دیگری از مراکز تکثیر و یا پرورش آبزیان انجام نشده باشد.

۷-۱۱-۲- تردد به آزمایشگاه و بازدید از آن صورت نگرفته باشد.

۷-۱۱-۳- امکان بازدید دو و یا چند مرکز تکثیر در یک روز امکان پذیر نخواهد بود.

۷-۱۱-۴- در زمان بازدید از کلیه مراکز تکثیر، تکثیر و پرورش و پرورش در قفس الزاماً بایستی از پوشش های یک بار مصرف و یا لباس و کفش مرکز استفاده شود.

۷-۱۱-۵- خودروهای مربوط به اکیب بازدید و نمونه برداری در خارج از محوطه مربوط به مراکز متوقف شوند.

۷-۱۱-۶- در صورت بازدید از دو مرکز پرورش در یک روز، کلیه وسایل مربوط به نمونه برداری و ارسال نمونه اختصاصی باشد.

۷-۱۲- آموزش و ترویج

۷-۱۲-۱- آموزش های لازم در خصوص رعایت اصول بهداشتی، قرنطینه ای و امنیت زیستی در مراکز تکثیر و مزارع پرورش به منظور مسدود نمودن راه های ورود عامل بیماری به داخل مرکز/ مزرعه و اقدامات لازم در جهت مهار زیستی شامل دفن یا سوزاندن ماهی های بیمار، ضد عفونی نمودن مرکز/ مزرعه و ... بایستی به طور مستمر توسط اداره کل دامپزشکی استان و با همکاری تشکل های آبی پروری استان و دانشگاه برای سطوح زیر انجام پذیرد.

۷-۱۲-۱-۱- آموزش کارکنان اداره کل دامپزشکی استان (دامپزشکان و سیار رده های دامپزشکی)

۷-۱۲-۱-۲- آموزش و ترویج بهره برداران و ذینفعان (آبی پروران)

۷-۱۲-۱-۳- آموزش مراکز بخش خصوصی دامپزشکی (مراکز درمانی دامپزشکی)

۷-۱۲-۲- گزارش فعالیت های صورت گرفته در پایان هر ۶ ماه به دفتر بهداشت و مدیریت بیماریهای آبزیان ارسال گردد.

ماده ۸- ارزیابی و نظارت

۸-۱- دفتر بهداشت و مدیریت بیماری های آبزیان باید نسبت به ارزیابی و نظارت بر پیشگیری و کنترل بیماری به شرح زیر اقدام نماید.

۸-۱-۱- بررسی و تحلیل آماری داده های ثبت شده در سامانه پایش و مراقبت بیماری های آبزیان در خصوص این بیماری

۸-۱-۲- بازدید و نظارت میدانی بر عملکرد اداره بهداشت و مدیریت بیماری های آبریان استان

۸-۲- اداره کل دامپزشکی استان باید نسبت به ارزیابی و نظارت بر پیشگیری و کنترل بیماری به شرح زیر اقدام نماید.

۸-۲-۱- ارزیابی و نظارت بر ثبت دقیق اطلاعات توسط واحد بهداشت و مدیریت بیماری های آبریان شهرستان های تابعه در سامانه

پایش و مراقبت بیماری های آبریان

۸-۲-۲- بازدید و نظارت میدانی بر عملکرد واحد بهداشت و مدیریت بیماری های آبریان شهرستان های تابعه

ماده ۹- این دستورالعمل در ۹ ماده و ۴ تبصره تدوین و از زمان ابلاغ لازم الاجرا می باشد.